

Гуменюк В. В.

*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри теоретичної та прикладної економіки
Національного університету «Львівська політехніка»*

Сенів Л. А.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки
Національного університету «Львівська політехніка»*

Vitaliy Humenyuk

*Doctor of Philosophy
Senior lecturer of Department of Theoretical and Applied Economics
National University "Lviv Polytechnic"*

Lidiya Seniv

*Doctor of Philosophy
Docent of Department of Theoretical and Applied Economics
National University "Lviv Polytechnic"*

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ВИМІРЮВАННЯ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. Стаття присвячена проблемам визначення розміру прихованого сектору економіки. Він існує у всіх країнах світу та залежно від розміру створює проблеми різної складності: від недоотримання податків до руйнівних процесів у економічній системі. Це зумовило напрацювання на основі різноманітних економічних даних значної кількості методів його вимірювання, об'єктом яких визначається «тіньова (прихована, підпільна, така, що не спостерігається) економіка або підприємництво». Внаслідок цього результати розрахунків відрізняються, що створює хибне або невізанчене уявлення про розмір прихованої частки та ступінь пов'язаної з цим небезпеки. У статті визначено об'єкти, які фактично вимірюються різними методами: вся прихована економіка; тільки приховане підприємництво; частина прихованого підприємництва, що виготовляє не заборонену державою продукцію. Також проведена систематизація методів із визначенням їх змісту. Зведені у таблицю дані щодо розмірів тіньового сектору країн із розвинутою та перехідною економікою дали змогу обчислити їхні середні значення та зміни за останні десять років. Автором запропоновано новий метод вимірювання прихованого підприємництва на основі його залежності від легкості ведення бізнесу. Це дає можливість визначати причини тінізації та відповідні напрями її усунення. У статті також зіставлено результати розрахунків тіньової економіки різними методами для України, визначені ті, що дають найближчі результати.

Ключові слова: тіньова економіка (підприємництво); приховане підприємництво (економіка); методи вимірювання прихованої економіки; інтегральний метод, електричний метод, монетарний метод, метод збитків підприємств, метод МІМІС, метод регуляторного впливу.

Постановка проблеми. Тіньовий сектор економіки присутній у всіх країнах світу. У разі незначних розмірів він не чинить істотного негативного впливу на економічну систему. Проблеми виникають за умови досягнення значних розмірів економіки, що не спостерігається. Фахівці у сфері економічної безпеки вважають небезпечним перевищення 30% ВВП. Очевидними негативними наслідками цього є втрата значних надходжень до бюджету. Однак, на нашу думку, значно більшу небезпеку становить руйнування керованості економічною системою. Тіньовий сектор по суті є чисто ринковим середовищем, позбавленим державного регулювання та підтримки, яке більше піддається кризовим явищам, незахищеності працівників та споживачів, антиконкурентним діям. Для уникнення державного контролю поширюються корупційні явища. Внаслідок цього вся економічна система стає слабо контрольованою, уразливою до кризових явищ, монополізації, корупції, з високим ступенем соціальної нерівності та незахищеності. Зважаючи на це, необхідно забезпечити точне вимірювання обсягів прихованої економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій демонструє значну увагу, яка приділяється напрацюванню методів для достовірного визначення розміру тіньової економіки (економіки, що не спостерігається). Зокрема, проведені відповідні напрацювання:

– низкою авторитетних міжнародних організацій – Організацією Об'єднаних Націй, Європейською комісією, Організацією економічного співробітництва і розвитку, Міжнародним валютним фондом і Групою Світового банку (СНР 2008, керівництво з вимірювання економіки, що не спостерігається);

– Мінекономрозвитку України (Методичні рекомендації розрахунку рівня тіньової економіки [1]) та Держкомстатом (Методологічні положення «Обчислення обсягів економіки, яка безпосередньо не спостерігається» [2]);

– науковцями Ф. Шнайдером, Е. Фейгом, Р. Гутманом, В. Танзі, Б. Фрейом та Х. Век-Ханнаменом. Серед них нині значним авторитетом користується Ф. Шнайдер, який розраховує показники тіньової економіки для країн усього світу, зокрема і на замовлення урядів та Світового банку. Результатами його досліджень користується і Мінекономрозвитку України.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Розробники вищенаведених методик вживають різноманітні найменування об'єкта вимірювання (тіньова, прихована, підпільна, така, що не спостерігається) економіка. Неуважність до термінології привела до того, що дефініції об'єкта часто не відповідають його назві. Це ускладнює розуміння та зіставлення результатів розрахунків за різними методиками. Крім того, вказані

вище методики дають змогу виміряти частку прихованої економіки, виходячи з різних економічних показників, що дає можливість різнобічного аналізу вказаного явища. Водночас результати за різними методами відрізняються, нерідко в рази, що викликає недовіру до їхньої точності. Наявні методи переважно ґрунтуються на оцінці економічних показників, які є не причиною, а наслідками чи індикаторами існування тіньової економіки. Для планування заходів із подолання тіньової економіки та оцінки їхньої результативності значний науковий та практичний інтерес становить напрацювання методів вимірювання, безпосередньо пов'язаних із причинами її виникнення.

Метою цієї статті є порівняння змісту, результативності та об'єктів наявних методик вимірювання «тіньової економіки»; апробація авторського методу шляхом порівняння результатів його розрахунків з іншими методами. Значний інтерес становить дослідження та розроблення методу, який базується на зв'язках між тіньовим сектором та причинами його виникнення.

Виклад основного матеріалу. Результати проведеного аналізу свідчать про наявність значної розбіжності щодо визначення об'єкта дослідження. Найпоширенішими термінами є «тіньова», «прихована», «підпільна» економіка. У статистиці використовується термін «економіка, що безпосередньо не спостерігається». Так, у Методичних рекомендаціях розрахунку рівня тіньової економіки [1], якими керується Мінекономрозвитку, вживається термін «тіньова економіка». Однак у її визначенні йдеться про «суб'єктів господарювання, які уникають сплати податків. Очевидно, що це вужче поняття, ніж економіка, яка ще включає діяльність домогосподарств, органів влади. При цьому не відокремлюється від об'єкта вимірювання виробництво забороненої продукції. З цього погляду більш точним є термін Держкомстату – «економіка, яка безпосередньо не спостерігається». Вона включає власне «тіньову економіку», «неформальну» (виробництво домогосподарств), «протизаконну» (заборонене та безліцензійне виробництво) [2]. Відповідно до визна-

чених причин виникнення тіньової економіки (ухилення від сплати податків та додержання обов'язкових виробничих стандартів) можна дійти висновку, що йдеться винятково про підприємців, які виготовляють дозволена продукцію. Тих, що виготовляють заборонену, віднесено до протизаконної економіки. Ф Шнайдер також використовує термін «тіньова економіка» і визначає її як приховану від оподаткування та державного контролю діяльність із виробництва для реалізації на ринку продукції за винятком забороненої [3], що фактично відповідає підприємницькій діяльності. Однак показники, які він використовує для розрахунків, фактично стосуються виготовлення як дозволеної продукції, так і забороненої. Отже, бачимо, що більш коректним визначати об'єкт терміном не «економіка» а «підприємництво». Відповідно, об'єктом дослідження за наявними методиками фактично є тіньове підприємництво – приховане від впливу державного регулювання (митного, податкового, технічного, соціального тощо) для уникнення відповідних обмежень, витрат та зобов'язань.

Економічна наука напрацювала значну кількість методів вимірювання прихованого підприємництва та їх модифікацій. Для кращого розуміння їхнього змісту було проведено систематизацію із зведенням результатів у таблицю 1.

Наведені в таблиці методи за рівнем об'єкта дослідження поділені на макроекономічні (використовуються для оцінки рівня нелегальної економіки в державі, регіоні чи галузі) та мікроекономічні (для виявлення прихованого виробництва на окремих підприємствах). За способом вимірювання методи поділені на дві групи:

– економічних показників – визначення та порівняння економічних показників на основі різних даних – різниця визнається тіньовим сектором;

– економічних зв'язків – розрахунок тіньового сектора за регресійною залежністю його розміру від факторів що впливають чи залежать від нього.

Методи економічних показників базуються на неможливості повністю приховати економічну діяльність у всіх

Таблиця 1

Систематизація методів вимірювання прихованої економічної діяльності

Методи		Зміст	Об'єкт вимірювання
Види	Рівні		
Економічних індикаторів	макро	Порівняння: – доходів, витрат, зайнятості населення, розрахованих за різними джерелами даних (італійський – різниця робочого часу – офіційного і фактичного підрахованого на основі продуктивності праці); – показників ВВП, визначених різними методами	Підприємницький сектор із виробництва дозволеної та забороненої продукції та виробництво домогосподарств
	мікро	Дослідження фінансової документації суб'єктів господарювання для визначення прихованих доходів	Підприємницький сектор із виробництва дозволеної продукції
Економічних залежностей	макрорівень	Розрахунки обсягів тіньового виробництва на основі зв'язків з: – кількістю спожитих ресурсів або отриманих дозволів на відповідну виробничу діяльність (електричний, земельний, дозвільний методи); – обсягом готівки в обігу (монетарні методи Фейга та Танзі); – готівкою і депозитами – монетарний метод (Гутмана); – показниками його причин та наслідків (МІМІС Ф. Шнайдера)	Підприємницький сектор із виробництва дозволеної та забороненої продукції та сектор виробництва домогосподарств
		– зменшення рентабельності за інших незмінних умов (фінансовий метод або збитків підприємств)	Підприємницький сектор із виробництва дозволеної продукції
	мікрорівень	Порівняння фінансово-економічних показників: – підприємства у різні періоди за інших незмінних умов (споживання – випуск; прибуток – випуск); – витрат, обороту, прибутку одного підприємства з іншими аналогічними та середніми по галузі; – перевищення зростання вартості майна над зростанням доходів.	Підприємницький сектор з виробництва дозволеної продукції

джерелах інформації про неї (статистична, податкова, інша звітність і документація). В частині документів буде відображена повна інформація через високі ризики викриття, відсутність потреби чи можливості приховування. Різниця між показниками, розрахованими за інформацією з різних джерел, вважається тіньовою економікою.

Прихована економіка не є повністю відокремленою від економічної системи: залежить від впливу державного регулювання, споживає обліковані ресурси (землю, електроенергію, працю), користується офіційними дозволами (на будівництво, ліцензіями), впливає на офіційні витрати, розмір грошової маси, депозити тощо. Коефіцієнти кореляції між цими показниками дозволяють розрахувати приховану економічну діяльність на основі зв'язків із відкритими даними.

Широкого застосування набули монетарні методи оцінювання з використанням закону грошового обігу Фішера ($M \times V = P \times Q$). Так, Е. Фейг запропонував метод операцій [4], стверджуючи, що зберігається стала кореляційна залежність (k) грошової маси $M \times V$ від розміру економіки, яка спостерігається (Y_o) та не спостерігається (Y_n): $P \times Q = k \times (Y_o + Y_n) = M \times V$. Е. Фейг розраховує k станом на 1939 рік, коли, за його висновками, розмір економіки, що не спостерігається, був мінімальним. Різниця між $M \times V$ та $k \times Y_o$ певного року становить розмір прихованої економіки.

Р. Гутманн [5] також приймає співвідношення грошової маси (M) та вартості товарів ($P \times Q$) в 1940 році як таке, що відповідає економіці без «неформального» сектору. Один долар грошової маси обслуговує сталу вартість товарів. Отже, грошова маса (M_1) певного року, що перевищує розраховану за співвідношенням на 1940 рік, обслуговує продукцію прихованої економіки ($P_1 \times Q_1$) обсяг якої становить $M_1 \times V$. Аналогічний підхід застосовує і В. Танзі

Ф. Шнайдер взяв за основу метод прихованої змінної Б. Фрея та Х. Век-Ханнамена та розробив метод визначення тіньової економіки «багато причин, багато наслідків» (MIMIC) за показниками:

– залежності від розмірів державного сектору у ВВП, рівня правопорядку, безробіття, розміру ВВП на особу, свободи торгівлі;

– впливу на грошову масу, розміру робочої сили, зростання ВВП на особу [3].

Наявність зазначеної інформації у дослідженнях Світового банку та інших міжнародних організацій стосовно більшості країн світу дали змогу Ф. Шнайдеру розрахувати і частку «тіньової економіки» (ЧТЕ) (підприємництва) у 158 країнах з 1991 по 2015 рік [3]. Наведемо ці показники у таблиці 2 для вибірки держав із розвинутою та перехідною економіками (до останніх належить і Україна) із зміною за десять років.

Наведені дані свідчать, що явище тіньового підприємництва притаманне всім країнам світу та перевищує 8% ВВП. Серед країн вибірки найвищі обсяги спостерігаються в Грузії – 53,07% ВВП. В Україні – 42,9% ВВП. Середній показник за вибіркою 23,51% ВВП. В Україні розмір ЧТЕ за десять років зріс на 4,92 відсотка від розміру 2006 року. Водночас у країн вибірки середній розмір ЧТЕ знизився на 2,91% щодо рівня початку періоду. Отже, можна дійти висновку, що провідні країни світу покращують ситуацію у сферах правопорядку, безробіття, розміру ВВП на особу, свободи торгівлі, від яких залежить розмір ЧТЕ. Натомість в Україні частка тіньової економіки в 2015 році зросла на 4,92% порівняно з 2006 роком. Аналогічні негативні тенденції спостерігаються в третині країн вибірки. Найгірші показники в Сербії та Норвегії: 29,54 та 21,37% відповідно. Отже, метод Ф. Шнайдера дає можливість не лише визначити розмір тіньового підприємництва, а й оцінити ситуацію у факторах, які його визначають. Аналогічну можливість дає встановлена у наших попередніх дослідженнях регресійна залежність частки прихованого підприємства (ЧПП) у ВВП від державного регулювання у сферах міжнародної торгівлі (МТ), вирішення неплатоспроможності (ВН) та оподаткування (ОП) відповідно до рейтингу легкості ведення бізнесу Світового банку [6]. Таким чином, можна говорити про використання методу регуляторного впливу:

$$\text{ЧПП} = 11,497 + 0,043 \times \text{ОП} + 0,109 \times \text{МТ} + 0,087 \times \text{ВН}, \quad (1)$$

Таблиця 2

Зміна частки тіньової економіки у країнах із розвинутою та перехідною економіками

№	Країна	ЧТЕ %ВВП 2006 р.	ЧТЕ %ВВП 2015 р.	Δ ЧТЕ %	№	Країна	ЧТЕ %ВВП 2006 р.	ЧТЕ %ВВП 2015 р.	Δ ЧТЕ %
1	США	8,57	8,10	-5,48	28	Румунія	28,88	22,44	-22,30
2	Швейцарія	8,76	8,74	-0,23	29	Бельгія	23,04	23,10	0,26
3	Австрія	9,34	10,01	7,17	30	Естонія	24,00	23,49	-2,13
4	Японія	10,35	10,19	-1,55	31	Іспанія	22,96	24,51	6,75
5	Люксембург	10,33	10,38	0,48	32	Хорватія	25,20	25,36	0,63
6	Великобританія	12,34	12,12	-1,78	34	Італія	28,21	29,37	4,11
8	Словакія	14,82	12,48	-15,79	36	Сербія	23,70	30,70	29,54
9	Чехія	15,44	12,77	-17,29	37	Киргизія	37,52	30,78	-17,96
10	Австралія	12,86	13,00	1,09	38	Греція	27,50	31,45	14,36
12	Німеччина	14,51	13,85	-4,55	40	Казахстан	35,12	32,82	-6,55
15	Франція	14,71	15,50	5,37	42	Вірменія	41,38	35,96	-13,10
16	Канада	15,52	16,52	6,44	43	Таджикистан	43,37	37,73	-13,00
20	Польща	25,58	19,07	-25,45	44	Росія	39,66	37,91	-4,41
21	Латвія	21,93	20,42	-6,89	45	Молдова	43,84	39,68	-9,49
22	Угорщина	21,05	20,49	-2,66	47	Україна	40,89	42,90	4,92
23	Литва	24,98	21,25	-14,93	48	Азербайджан	48,02	43,66	-9,08
24	Норвегія	17,69	21,47	21,37	49	Грузія	63,79	53,07	-16,81
26	Португалія	23,99	22,12	-7,79		Середнє	24,65	23,51	-2,91
27	Болгарія	28,38	22,43	-20,97					

де 11,497;0,043;0,109;0,087 коефіцієнти регресії відповідних показників.

Для аналізу ситуації в Україні та зіставлення результатів оцінки частки прихованої економіки за різними методами у таблиці 3 скористаємося даними Мінекономрозвитку України, [7], Ф. Шнайдера [3] та проведемо розрахунки методом регуляторного впливу (формула 1).

Для ілюстрації даних таблиці скористаємося графіком (рис. 1).

Як видно з графіка, тіньова економіка в Україні зросла у найбільш кризові 2014–2015 роки за даними всіх методів, що використовуються Мінекономрозвитку. Виходячи з їхнього змісту, в цей період обсяги виробництва впали більш ніж споживання електроенергії, обсяги грошової маси в обігу, споживчі витрати, а собівартість продукції зросла. У результаті показники більшості методів (крім електричного та споживчі витрати / роздрібний оборот) зрівнялися на рівні 40 % ВВП. Однак після стабілізації економічної ситуації спостерігаються значні розбіжності. Інтегральний метод спрямований на усунення цих розбіжностей за рахунок зведення результатів розрахунків за електричним, монетарним та методами збитків підприємств і споживчих витрат в один більш об'єктивний показник. Останній у 2018 році дає найбільш наближений результат до методу регуляторного впливу (32 та 34,9% ВВП).

Виходячи з отриманих результатів, можна дійти таких висновків. За змістом наявних методів вони здійснюють розрахунки різних об'єктів прихованої (тіньової, підпільної, неформальної) економіки:

– всю приховану економічну діяльність – підприємницький сектор з виробництва законної та забороненої продукції та сектор виробництва домогосподарств;

– приховане (тіньове) підприємництво та домогосподарства, що виготовляють для потреб ринку дозволена продукцію;

– приховане (тіньове) підприємництво – підприємницький сектор, що виготовляє для потреб ринку продукцію (всю наявну на ринку або лише дозволена законодавством).

Таким чином, методи дослідження «тіньової економіки» Мінекономрозвитку України за своїм змістом вимірюють різні об'єкти прихованої економічної діяльності:

– електричний, монетарний і споживчих витрат – всю приховану економічну діяльність (підприємницький сектор з виробництва дозволеної та забороненої продукції та сектор виробництва домогосподарств);

– збитків підприємств – діяльність суб'єктів підприємництва, які виготовляють дозволена продукцію.

Отже, визначений у методиці Мінекономрозвитку об'єкт дослідження – господарська діяльність, прихована від оподаткування (приховане підприємництво, яке виробляє дозволена продукцію), – не відповідає фактично досліджуваному об'єкту. Аналогічні зауваження можна віднести і до методики Ф. Шнайдера, яка за декларування розрахунку винятково прихованого виробництва дозволеної продукції для ринку, фактично визначає всю приховану економіку. Відповідно до різних об'єктів вимірювання і результати відрізняються. Найближчі результати дають інтегральний метод Мінекономрозвитку, МІМІС Ф. Шнайдера та регуляторного впливу. Два останні дають можливість за допомогою простих розрахунків з використанням доступної інформації визначити рівень тіньового підприємництва більшості країн світу та оцінити чинники макроекономічного середовища, які на нього впливають, а також ефективність заходів з їх покращення.

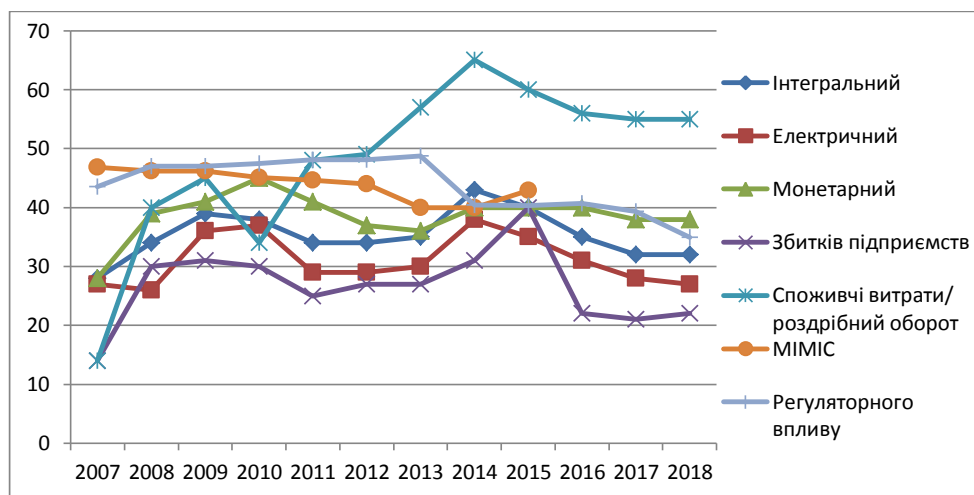

Рис. 1. Динаміка розміру прихованої економіки в Україні (за різними методами)

Таблиця 3

Динаміка розміру прихованої економіки в Україні (за різними методами)

Методи розрахунку	Динаміка частки прихованої економіки (% ВВП)											
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Інтегральний	28	34	39	38	34	34	35	43	40	35	32	32
Електричний	27	26	36	37	29	29	30	38	35	31	28	27
Монетарний	28	39	41	45	41	37	36	40	40	40	38	38
Збитків підприємств	14	30	31	30	25	27	27	31	40	22	21	22
Споживчі витрати/ роздрібний оборот	14	40	45	34	48	49	57	65	60	56	55	55
МІМІС	46,8	46,2	46,2	45,1	44,6	44,0	39,99	39,95	42,90	н/д	н/д	н/д
Регуляторного впливу	43,5	47,0	47,0	47,5	48,1	48,1	48,8	40,4	40,3	40,7	39,3	34,9

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації розрахунку рівня тіньової економіки: Наказ Міністерства Економіки України від 18.02.2009 р. № 123 / Міністерство Економіки України. База даних «Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0123665-09> (дата звернення: 01.03.2019).
2. Методологічні положення «Обчислення обсягів економіки, яка безпосередньо не спостерігається»: Наказ Держкомстату України від 31.12.2004р. N 680 / Держкомстат України. База даних «Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0680202-04> (дата звернення: 01.03.2019).
3. Schneider F., Medina L. Shadow Economies Around the World: What Did We Learn Over the Last 20 Years? International Monetary Fund Working Paper. 2018. No. 18/17. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2018/01/25/Shadow-Economies-Around-the-World-What-Did-We-Learn-Over-the-Last-20-Years-45583>
4. Feig E. L. How Big is the Irregular Economy? Challenge. 1979. Vol. 22 (1). P. 5–13.
5. Gutmann P. M. The Subterranean Economy. Financial Analysts Journal. 1977. Vol. 34 (1). P. 24–27.
6. Гуменюк В. В. Определение причин существования нелегального (теневое) предпринимательства. Бизнес Информ. 2015. № 7. С. 160-165.
7. Тенденції тіньової економіки в Україні у січні-вересні 2018 року. Міністерство економічного розвитку і торгівлі: веб-сайт. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki> (дата звернення: 04.03.2019).

СИСТЕМАТИЗАЦИЯ И СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ИЗМЕРЕНИЯ ТЕНЕВОЙ ЭКОНОМИКИ

Аннотация. Статья посвящена проблемам определения размера скрытого сектора экономики. Он существует во всех странах мира и в зависимости от размера создает проблемы различной сложности: от уменьшения налоговых поступлений до разрушительных процессов в экономической системе. Это обусловило разработку на основе различных экономических данных значительного количества методов его измерения, объектом которых определяется «теневая (скрытая, подпольная, не наблюдаемая) экономика или предпринимательство». Следствием является отличие результатов расчетов, что создает ложное или неопределенное представление о размере скрытой деятельности и степени опасности проблемы. В статье определены объекты, которые фактически измеряются различными методами: вся скрытая экономика; только скрытое предпринимательство; часть скрытого предпринимательства, которая производит не запрещенную государством продукцию. Также проведена систематизация методов с определением их сути. Собранные в таблицу данные о размерах теневого сектора стран с развитой и переходной экономикой дали возможность определить их средние значения и изменения за последние десять лет. Автором предложен новый метод измерения скрытого предпринимательства на основе его зависимости от легкости ведения бизнеса. Это дает возможность определять причины тенезации и соответствующие направления ее устранения. Сопоставлены результаты расчетов теневой экономики различными методами для Украины, определены те, что дают наиболее сходные результаты.

Ключевые слова: «теневая экономика (предпринимательство)»; «скрытое предпринимательство (экономика)»; «методы измерения скрытой экономики»; «интегральный метод», «электрический метод», «монетарный метод», «метод убытков предприятий», «метод MIMIC», «метод регуляторного влияния».

SYSTEMATIZATION AND IMPROVEMENT OF MEASUREMENT OF THE SHADOW ECONOMY

Summary. The article deals with the problems of determining the size of the hidden sector of the economy. It exists in all countries of the world and, depending on its size, creates problems of varying complexity. A low share (up to 10% of GDP) is present in the most developed countries and has little negative impact. Among scholars, there is a widespread view of the usefulness of the shadow economy in small volumes – as a way of compensating for unjustifiably heavy burden of the state regulation system. Exceeding 30% of GDP share is considered a threat for the country as it provokes destructive processes in the economic system. This problem has caused international organizations and individual scientists to work out a large number of methods for measuring the shadow economy. They use different economic data to determine the size of different objects of: “shadow (hidden, underground, non-observed) economy or entrepreneurship.» So, the results of the calculations are different. They create a false and uncertain idea about the size of the hidden share. It is therefore difficult to assess the degree of danger from the shadow economy, objectively. The article defines objects that are actually measured by different methods: the whole hidden economy; only hidden business; part of the hidden business, which produces products, not forbidden by the state. Systematization of methods, allowed determining the content of existing approaches to calculate the size of the hidden economy. Data of shadow sector’s size of developed and transition economies have been summarized in the table. Their average values and changes over the past ten years have been determined. Then, it is possible to compare the situation in countries, including Ukraine. A new method for measuring hidden business is proposed. The calculations are based on the regressive dependence of its size on the indicators of doing business, contained in the study of the World Bank. This enables to determine the reasons for the emergence of hidden entrepreneurship and the corresponding directions of counteraction. The comparison of measuring the shadow economy in Ukraine by various methods has determined the results which give the nearest and therefore the most objective outcomes.

Key words: shadow economy (entrepreneurship); Hidden business (economy); Methods for measuring the hidden economy; Integral method, electric method, monetary method, enterprise damage method, MIMIC method, method of regulatory influence.